Ірина НЕСТАЙКО,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)
e-mail: nestajko_irena@ukr.net
Надія СЕНЬОВСЬКА,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти
Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)
e-mail: ipp56@tnpu.edu.ua

НАПРЯМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ПОЛЬСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Післядипломна освіта є ключовим елементом професійного зростання та розвитку компетентностей учителів і педагогів. В умовах стрімких змін в освітній системі безперервний професійний розвиток перестав бути просто опцією – часто це стає формальною вимогою або ж необхідністю, зумовленою вимогами ринку праці.

Післядипломна освіта у Польщі поділяється на дві основні категорії:

- Формальна (Podyplomowe studia): Організовується університетами та вищими школами. Триває від 2 до 3 семестрів. Зазвичай є платню, але часто фінансується або співфінансується за рахунок грантів ЄС чи коштів місцевого самоврядування (ґмін). Дає право на викладання нового предмета або здобуття нової спеціалізації (наприклад, олігофренопедагогіка, психологічна підтримка).
- Неформальна (Курси, тренінги, семінари): Проводиться центрами ODN. Це можуть бути короткострокові курси підвищення кваліфікації (kursy doskonalące), методичні консультації, майстер-класи, освітні мережі співпраці (sieci współpracy i samokształcenia) [5].

Наведемо основні причини обрати цей шлях професійного розвитку, а також представимо інформацію про найпопулярніші напрями навчання.

Наведемо кілька переконань важливості післядипломної освіти.

• Здобуття професійної кваліфікації: дозволяє фахівцям із відповідною академічною підготовкою (наприклад, у галузі філології, історії чи біології) отримати педагогічні знання та навички, необхідні для роботи в школі.

• Швидка перекваліфікація: дає змогу учителям здобути кваліфікацію для викладання додаткового предмета всього за 2–3 семестри.

• Реагування на сучасні виклики: забезпечує знання з психології та спеціальної освіти, що є вкрай важливим з огляду на зростання кількості дітей з особливими освітніми потребами.

• Вищий дохід і стабільність: проходження додаткових курсів підвищує шанси отримати посаду з повним навантаженням в одному навчальному закладі та відкриває шлях до кар'єрного зростання – отримання статусу сертифікованого вчителя.

На сьогоднішній день можемо визначити найпопулярніші напрями навчання та їхню роль у професійному розвитку.

Програми післядипломної освіти можна поділити на кілька основних напрямів залежно від кар'єрних цілей:

Розвиток післядипломної освіти у сфері педагогіки спрямований у бік вузькопрофільних терапевтичних спеціалізацій, психологічного супроводу та цифровізації навчальних процесів. Ці зміни є безпосередньою реакцією на виклики ринку та освітньої сфери: зростання кількості дітей з різноманітними освітніми потребами та дефіцит фахівців на ринку праці [1].

Нижче наведемо ключові перспективні тенденції та напрями розвитку, що визначають пропозицію університетських навчальних програм:

1. Розвиток інклюзивної освіти та спеціалізованих компетенцій.

Навчальні заклади відходять від традиційного підходу, орієнтованого на масове навчання, на користь інклюзії. Найбільше зростання інтересу (що підтверджується даними таких аналітичних інструментів, як Google Trends) спостерігається щодо освітніх програм, які забезпечують здобуття спеціальних кваліфікацій для роботи з дітьми, що потребують індивідуальної підтримки:

• Розлади аутистичного спектра (РАС): підготовка до роботи з учнями з аутизмом та синдромом Аспергера наразі є однією з найбільш затребуваних спеціалізацій.

• Підтримка раннього розвитку дитини (WWR): зосередженість на ранній діагностиці та терапії дітей – від моменту виявлення порушення розвитку до початку шкільного навчання.

• Олігофренопедагогіка, сурдопедагогіка та тифлопедагогіка: навчання осіб із порушеннями інтелектуального розвитку, а також із порушеннями зору та слуху.

2. Підтримувальна та міждисциплінарна терапія.

Сучасна педагогіка тісно пов'язана з психологією та альтернативними формами підтримки розвитку:

• Педагогічна терапія (корекційна педагогіка) у поєднанні з арттерапією: використання мистецтва (образотворчого мистецтва, музики, театру) у терапевтичному та корекційному процесі для дітей із труднощами в навчанні.

• Сенсорна інтеграція (CI): діагностика та терапія розладів сенсорної обробки – сфера, що стрімко розвивається як у приватних, так і в державних установах.

• Тренер із розвитку соціальних навичок (TUS): сфера діяльності, що стрімко розвивається та готує фахівців до проведення групових занять, спрямованих на опанування емоцій і налагодження стосунків із однолітками.

3. Психологія, профілактика та кризова підтримка.

Зростання кількості проблем із психічним здоров'ям серед дітей та підлітків зумовило необхідність трансформації ролі шкільного консультанта:

• Соціотерапія та соціальна профілактика: робота з молоддю, яка перебуває в групі ризику соціальної дезадаптації чи відторгнення або переживає кризи у стосунках із однолітками.

• Психотравматологія та психоонкологія в освіті: нові вузькоспеціалізовані програми післядипломної підготовки, спрямовані на навчання фахівців підтримці дітей, які пережили травму або борються з тяжкими захворюваннями.

4. Цифровізація та гібридне навчання (EdTech).

Технології докорінно змінили підходи до роботи викладачів. Заклади вищої освіти розробляють навчальні програми, що готують освітян до організації навчального процесу в сучасний спосіб:

• Методика дистанційного та гібридного навчання: розробка сучасних матерілів для електронного навчання.

• Штучний інтелект (ШІ) у навчанні: практичне застосування генеративних інструментів для автоматизації підготовки до занять і перевірки робіт, а також для персоналізації завдань для студентів.

5. Сучасний менеджмент і лідерство.

У програмах підготовки керівників акцент робиться на управлінській гнучкості та управлінні людським капіталом в умовах кризи:

• Управління в сфері освіти з елементами MBA: класична підготовка до ролі керівника закладу, доповнена вивченням сучасних бізнес-стратегій, бюджетування та освітнього PR [2].

Ось конкретні, практичні навички, які педагоги здобувають під час такого навчання, розподілені за ключовими напрямами:

1. Діагностичні навички (як виявити проблему?)

Замість загальної теорії розвитку педагог вчиться застосовувати конкретні тести, опитувальники та діагностичні інструменти:

• Використання стандартизованих інструментів: проведення скринінгових тестів (наприклад, у логопедії – для оцінювання стану мовленнєвого апарату, або в корекційній педагогіці – для діагностики дислексії та дискалькулії).

• Функціональний аналіз поведінки: точне визначення причин так званої складної поведінки в дітей із розладами аутистичного спектра (розмежування проявів непокори та реакцій на сенсорне перевантаження).

2. Терапевтичні та практичні навички (Як забезпечити індивідуальну підтримку?)

Це конкретні методики проведення індивідуальних занять у клінічних або освітніх умовах:

• Розробка IPET та WOPFU: створення індивідуальних освітньо-терапевтичних програм (IPET) та багатопрофільних оцінок функціонування учня (WOPFU) – документів, які є обов'язковими згідно із законодавством.

• Методики арт-терапії: застосування в терапії специфічних мистецьких підходів (наприклад, танцювально-рухова терапія – робота з тілом і рухом; бібліотерапія – робота з терапевтичними текстами; арт-терапія – зняття емоційної напруги через такі види діяльності, як ліплення із солоного тіста чи глини або малювання пальчиковими фарбами).

• Логопедичний масаж і вібраційні інструменти: у контексті логопедії – ручне покращення функціонування м'язів обличчя.

Використання систем ААК: опанування навичок впровадження та застосування засобів додаткової та альтернативної комунікації (наприклад, систем символів PCS, застосунків Mówik, PECS) для дітей, які не користуються усним мовленням.

3. Навички фасилітації групи та проведення семінарів

Педагог опановує вміння керувати групою та спрямовувати її діяльність у безпечному руслі, що сприяє розвитку:

• Проведення занять із розвитку соціальних навичок (SST): навички моделювання групової поведінки, впровадження групової угоди, а також навчання дітей методам опанування гніву (наприклад, за допомогою методики «термометр гніву») та опанування ролей у групі однолітків.

• Методологія KLANZA (педагогіка гри): використання ігрового парашута, інтеграційних танців та великоформатних настільних ігор для подолання бар'єрів, сприяння згуртуванню та залучення учасників групи (незалежно від того, чи це діти, люди похилого віку або колективи співробітників).

Гейміфікація та навчання на відкритому повітрі: розробка ігор просто неба (квестів, пізнавальних ігор із пошуком об'єктів) та інтеграція механік відеоігор (балів, відзнак, рівнів) у традиційний навчальний процес для підвищення мотивації учнів.

4. Компетенції у сферах комунікації, коучингу та кризового менеджменту

Гнучкі навички (soft skills), що забезпечують ефективну взаємодію з іншими людьми, часто в емоційно складних ситуаціях:

• Техніки активного слухання та постановки запитань: використання відкритих, циркулярних і шкалювальних запитань (запозичених із коучингу та короткострокової терапії, орієнтованої на вирішення – SFBT), щоб допомогти учням або дорослим самостійно знаходити шляхи вирішення проблем.

• Проведення складних розмов із батьками: практичні сценарії спілкування (наприклад, як повідомити батькам про необхідність встановлення психіатричного діагнозу чи проведення терапії сенсорної інтеграції, водночас долаючи їхній спротив або заперечення) [5].

Психологічна перша допомога (кризове втручання): процедури, орієнтовані на принцип «тут і зараз», для реагування на ситуації, пов'язані з панікою, тривогою, втратою близької людини, завданням собі шкоди або повідомленням учня про домашнє насильство [4].

Післядипломна педагогічна освіта в Польщі становить основу безперервного навчання вчителів і є ключовим елементом гнучкості всієї системи освіти.

Список використаних джерел:

1. Czerepaniak-Walczak M. Aspekty emancypacyjne edukacji podyplomowej nauczycieli. *Rocznik Pedagogiczny.* 2015. T. 38. S. 45–56.
2. Day Ch. Rozwój zawodowy nauczyciela. Uczenie się przez całe życie. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004. 334 s.
3. Nauczyciel. Rozwój zawodowy i kompetencje / red E. Przygońska. Toruń : Wydawnictwo Adam Marszałek, 2010. 206 s.
4. Psychologia edukacyjna / red. nauk. D. Bednarek, H. Bednarek. Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN, 2023. 540 s.
5. Suchodolska J., Jakość przygotowania zawodowego nauczycieli w świetle studiów podyplomowych. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Pedagogia-Psychologia*. 2017. Vol. 30, no. 2. S. 89–102.